

Stolpersteine - Lange Hezelstraat 41

[versie 11 oktober 2021)

Elisabeth Lindeman

David Minco

Nathan Minco

Sallie Minco

Onderstaand artikel schreven we omdat bij dit pand – en ook drie andere – op 28 november a.s. Stolpersteine gelegd zullen worden, die herinneren aan de vervolgingen waaraan de bewoners bloot stonden. Het artikel wordt ook gepubliceerd op <https://stolpersteine-nijmegen.nl>, de website van de Stichting Stolpersteine Nijmegen. In afwijking van onze gewoonte bevat dit artikel geen voetnoten en bronverwijzingen. Alle bronnen zijn terug te vinden door te zoeken onder de genoemde namen in de 'Namenlijst 1939-1945' onder de ingang WIE op deze website.

De foto's van de gezinsleden van de familie Minco werden ons ter beschikking gesteld door Philip Minco, de zoon van Nathan Minco. Bijzonder is nog dat onlangs enkele meubelstukken getraceerd werden die David Minco en Elisabeth Lindeman, heel kort voordat zij bij de grote razzia in Nijmegen werden opgepakt, hadden gedeponereerd bij hun burea. Hun kleinzoon Philip heeft deze onlangs opgehaald.

Elisabeth Lindeman (Almelo 1902) en **David Minco** (Oldenzaal 1899) kwamen in 1928 met hun zoon **Nathan** naar Nijmegen. In 1930 werd hun tweede zoon **Sallie** geboren. David was koopman in manufacturen, eerst in de Korte Brouwersstraat 16. Later dreven ze aan de Houtstraat 78 een grossierzaak en detailhandel in garnituren, garen en band. Met de slogan 'Het GOEDKOOPSTE ADRES voor H.H. Winkeliers en Wederverkoopters' maakten ze reclame voor hun winkel. In augustus 1936 verhuisden ze naar Lange Hezelstraat 39A-41. Ze adverteerden overigens onder de naam 'Menco'. De oorspronkelijke naam 'Menco' was in de achttiende eeuw door een Franse ambtenaar op zijn Frans genoteerd als 'Minco'. Vandaar dat hun formele naam met een 'i' werd geschreven, terwijl ze zelf in de dagelijkse omgang de 'e' gebruikten.

HEDEN HEROPEND
 LANGE HEZELSTRAAT 41 — TELEFOON 4241
DE GROSSIERSZAAK VAN D. Menco
 IN GALANTERIEën - GARENS EN BAND ENZ.
 Het GOEDKOOPSTE ADRES voor H.H. Winkeliers en Wederverkoopters
 5704—20

Advertentie in de Gelderlander van 30 september 1936

Per 1 juni 1942 hief David de zaak op. Om economische redenen misschien, zeker ook onder druk van de anti-Joodse maatregelen. De verordeningen van 22 oktober 1940 en 12 maart 1941, gericht op de liquidatie of onteigening van alle Joodse bedrijven, waren al van kracht. Misschien wilde hij een gedwongen liquidatie en confiscatie voorkomen.

Ook Elisabeth had op het adres Lange Hezelstraat 41 bij de Kamer van Koophandel een zaak ingeschreven, per 1 maart 1939: een 'winkel in galanterieën, manufacturen, confectie, garen en band', maar ze hief deze zaak al op 30 april 1940 weer op.

David, Elisabeth, Nathan en Sallie. Nijmegen 1932 of 1933

Sallie Minco (september 1930), die ook Fred werd genoemd, zat bij de inval van de Duitsers op de Openbare School voor L.O. no. 2 op Prins Hendrikstraat 7. Per 1 september 1941 was hij daar niet meer welkom en werd hij er, met vijf andere Joodse leerlingen, van school gestuurd. De Duitse autoriteiten hadden bepaald dat Joodse kinderen uit het onderwijs moesten worden verwijderd.

Openbare School voor L. O. No. 2
te Nijmegen
(Opleidingschool)
Prins Hendrikstraat 7.

NIJMEGEN, 2 September 1941.

Bericht op brief van
25 Aug '41 N° 1668/41 lfd. 2. 2. 0
Betreffende:
Opname leerlingen van
Joodschen blode.

INGEKOMEN
-2 SEP. 1941
I.A.E. N° 1668/41

ARCHIEF
18
14 gemeentelijk Nijmegen

Ik heb de eer u mede te deelen,
dat het aantal leerlingen van Joodschen blode
en de daarmee gelijkgestelden, dat op mijne
school aanwezig is, 8 bedraagt.
Namen enz. der kinderen.

1	Bergmann Sally Sorail	25-6-22	Grand Noordstr 20
2	De Jong Amalia	6-7-24	de Waldstraat 28
3	Minco Freddy	26-9-30	Herestraat 59
4	Kwast Salo Brown	3-4-31	Jan v Galenstr 44
5	Schöner Edith	1-8-32	Dominicaanstr 3
6	Schöner Abraham	29-6-35	"
7	Trijtel Anna Maria Ps ^e	8-9-27	Bloemestr 146

2 104 joodsche groot
ouders v. 1. 1. 1941

Uit: Regionaal Archief 19.4460. Sallie wordt hier Fred genoemd. De school geeft acht namen door aan het gemeentebestuur, maar bij de namen van de zusjes Trijtel uit de Bloemestraat staat geschreven dat ze twee Joodse grootouders hebben. Daarmee vielen ze net buiten de fascistische definitie.

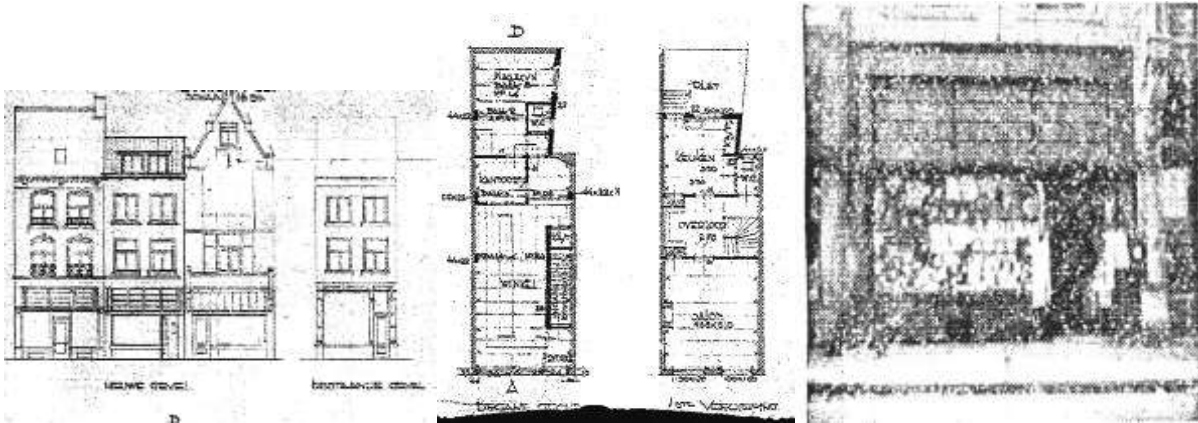
Sallie, genaamd Freddy. Schoolfoto Nijmegen 2 juli 1941

Noodgedwongen ging Sallie daarom, zoals ook andere van school gestuurde Joodse kinderen, naar de Joodse School voor lager onderwijs die in december 1941 aan de Smetiusstraat 9 speciaal voor 'leerlingen van Joodschen bloede' was ingericht. In februari 1942 telde deze school 46 kinderen. Clara Drielsma, onderwijzeres en later waarnemend hoofd op deze school, vertelde na de oorlog: "In de loop van dat jaar gebeurde het steeds vaker, dat er 's morgens kinderen ontbraken. In het begin informeerde ik nog wel eens naar de reden van het verzuim; later wisten we zonder te vragen wel, dat de leeggekomen plaatsen nimmer meer bezet zouden worden." Aan het eind van het jaar waren er niet veel kinderen meer over. Rond 21 kinderen waren opgepakt bij de grote razzia van 17 op 18 november; uiteindelijk werden 42 van de 46 kinderen slachtoffer van de extreem-rechtse terreur. Sallie was één van hen. Niet veel later werd de school opgeheven.

Sallie, Elisabeth, David en Nathan. Nijmegen (Molenstraat, ter hoogte van nummer 106, waar toen de zaak Palthe was gevestigd), 3 september 1941

Jan Stoffelen, die in de Houtstraat 82 woonde, vlak bij de plek waar het gezin Minco eerder woonde en zijn winkel had, was met Sallie bevriend. Misschien kwam het daardoor dat de Minco's in 1942 zijn moeder Nel Stoffelen-Wannet smeekten of ze bij haar konden onderduiken. Nel raadpleegde de pastoor, maar die raadde het haar af. Als weduwe met drie jonge kinderen mocht ze dit grote risico niet lopen, vond hij. Het gezin dook vervolgens niet onder.

Gevel woning (midden); plattegrond benedenverdieping en eerste verdieping en de enige, helaas zeer vage foto die er is van de winkel, toen die nog van Minco en Lindeman was

Nathan Minco (1924) zat op de MULO in de Gerard Noodtstraat en behaalde in juli 1941 zijn diploma. Hij hielp mee in de winkel van zijn ouders. Eind augustus 1942 kreeg hij een oproep om te gaan werken in het Joodse werkkamp Wittebrink bij Hummelo. Hij was die maand achttien jaar geworden. Hij vertelde later aan zijn zoon dat hij toen op straat is opgepakt. Toen alle Joodse werkkampen op 3 oktober in een grote landelijke actie door de SS en andere Duitse eenheden werden ontruimd, werd hij naar Westerbork gevoerd. Hij slaagde erin, op of rond 5 november, samen met een leeftijdgenoot uit het kamp te ontsnappen door in het donker brutaalweg met gestolen soldatenlaarzen het kamp uit te marcheren. Vermoedelijk hielden beiden zich daarna enige tijd schuil in de bossen rond kamp Westerbork.

51617 d: B17740 78.37.716
A.309.886

MINCO, NATHAN 6-10-42

~~Minco Nathan~~ Wijk

R. Floerstraat 41 Nijmegen

16-8-24 Mengelo

Merker

Niet meer in Wijk

VLGS. FOTOCOPIE VERMIEST OP 7/11 1942.

X 219 WAARSCHIJNLIJK ONDERGEDOKEN IN WSK TOT 15/12 '42

Systeemkaart van de Joodsche Raad. Op 7 november 1942 wordt Nathan in Westerbork vermist.

In december ging **Nathan** naar Nijmegen, waar hij onderdak vond boven het depot van de Bataafsche Petroleummaatschappij (Shell), Weurtseweg 104. Dat was niet zonder risico: op de benedenverdieping verbleven Duitse militairen. De beheerder van het depot, Bergman, woonde op Weurtseweg 102 en

nodigde rond kerstmis 1942 **Nathan**, en ook **Diny Vrengel** met haar moeder **Mietje Eichenwald** bij hen thuis uit voor een kerstmaaltijd. De laatsten zaten toen samen ondergedoken bij De Boer op Nieuwe Nonnendaalseweg 21. Nathan, Mietje en Diny kenden elkaar goed. Enkele maanden eerder waren Diny en Mietje bij de familie Minco op bezoek toen ze besloten om onder te duiken. Hier, aan de Weurtseweg, konden ze elkaar spreken, onder andere over hoe het ging met **Abraham Vrengel**, hun man en vader, die Nathan nog in Westerbork had gesproken; en over Nathans ontsnapping natuurlijk. Nathan verbleef vervolgens op heel wat onderduikadressen, naar eigen zeggen liefst 26; in ieder geval ook enige tijd bij het gezin van Judith Dekker en Ben Companjen op de Hatertseveldweg 314 en heel waarschijnlijk ook bij Gerrit Alink, twee huizen verderop. Uiteindelijk zat hij tot de bevrijding bij Gerritsen in Batenburg.

Meteen na de oorlog woonde Nathan op meerdere adressen samen met Diny Vrengel en Harry van Duuren, en vanaf eind 1945 met hun pasgeboren zoon Pim. Niet veel later woonden ze samen in het pand naast de synagoge in de Gerard Noodtstraat, waar tot april 1943 rabbijn Salomons en zijn gezin hadden gewoond. Daar gingen ook de onderduikers Vera de Lange en Ben Frank wonen – ze trouwden in 1945 – en even nog Andries Pels, die uit de onderduik in Angeren was teruggekeerd. Niet lang daarna vertrok Nathan naar Marseille in een poging Palestina te bereiken. Hij werd onderweg opgepakt en een hele tijd onder miserabele omstandigheden door de Britten vastgezet in een concentratiekamp op Cyprus. Daarna kon hij toch de Joodse staat bereiken. Hij werkte in een kibboets en vocht in het Israëliëse leger tijdens de oorlog die toen net was uitgebroken.

In 1949 keerde Nathan terug naar Nijmegen. Daar woonde hij nog een poosje bij het gezin van Diny Vrengel, in het voormalige huis van het gezin Salomons bij de synagoge in de Gerard Noodtstraat. Hij had eindelijk weer de beschikking over het pand dat zijn ouders hadden gekocht in 1936 en waar hij tot 1942 had gewoond. Hij verkocht het aan Diny en Harry, die er hun winkel in gordijnen en vitrage begonnen. Zelf trok hij naar Amsterdam, trouwde er en kreeg een zoon, Philip. Nathan overleed op 16 november 1970 in Amsterdam, 46 jaar oud.

In de avond en nacht van 17 op 18 november 1942 werd in Nijmegen een grote razzia gehouden. Daarbij werden 196 mensen door Nijmeegse politieagenten uit hun huis gehaald en bijeengebracht in het HBS-gebouw aan de Kronenburgersingel, in de buurt van het station. Ook **David Minco**, **Elisabeth Lindeman** en **Sallie Minco** werden opgepakt. De volgende dag werden allen met de trein naar Hooghalen gebracht, waar de sneltrein tot verbazing van de overige passagiers een extra stop maakte. De wagons waarin de arrestanten bijeen gebracht waren, waren aan deze trein aangekoppeld. De laatste 4,5 km moesten de meeste arrestanten verder te voet afleggen.

Nog geen week later, op 24 november 1942, vertrok vanuit Westerbork een deportatietrein naar Auschwitz met daarin **Elisabeth**, **David** en **Sallie**. Zoals we eerder vermeldden, was hun zoon **Nathan** na de ontsnapping uit Kamp Westerbork ondergedoken; waarschijnlijk was hij op dat moment zelfs nog in de buurt van Westerbork. De trein reed via Haren, Nieuweschan waar van locomotief gewisseld werd - en Leer. De volgende dag kwam de trein tot stilstand in Cosel (of Kosel, nu Koźle), 80 kilometer vóór Auschwitz. Daar werd **David** de trein uitgejaagd om te werken in een van de werkkampen in de omgeving. Vanuit het station werden de 70 mannen, van wie enkelen uit Nijmegen, overgebracht naar het kamp Sankt Annaberg (nu: Góra Świątej Anny) en van daar vervolgens naar andere werkkampen. Niet bekend is waarheen David vervolgens is gebracht en waar hij overleed, maar het waarschijnlijkst is dat dit in Aussenkommando Seibersdorf was. Vastgesteld is slechts dat hij werd vermoord vóór 1 april 1944. Hij was toen 44 of 45 jaar.

Zonder David, hun man en vader, gingen **Elisabeth** en **Sallie** verder. De trein stopte op 26 november in Auschwitz, waar de 639 overige gedeporteerden, van wie velen uit Nijmegen, de trein werden uitgejaagd. Hier werden nog 42 vrouwen getatoeëerd en naar het *Arbeitslager* verwezen, alle anderen werden onmiddellijk vergast. Elisabeth was 40 jaar, Sallie nog maar 12.

Nadat het gezin was gedeporteerd, ging Hendrika van Haren enige tijd in hun huis wonen, de echtgenote van Piet Baaijens, die als machinist werkte op het slachthuis. Op dat moment zat hij echter opgesloten in kamp Vught omdat hij Hendrika's broer, die bij de SS zat, had beledigd. In tegenstelling tot haar man was Hendrika pro-Duits. Ze ging veel om met Duitse militairen en onderhield naar eigen zeggen en dat van anderen, een intieme relatie met de leider van de Politieke Dienst bij de Nijmeegse politie, Marinus Verstappen, die ook bij de SS was aangesloten. Ooggetuigen vertelden na de oorlog dat in het pand op de Hezelstraat meerdere malen Duitse militairen en Duitse meisjes over de vloer kwamen. Na de oorlog werd ze - met name omdat ze het Joodse gezin Kalf-De Wilde uit Den Bosch aan Verstappen had uitgeleverd - tot 10 jaar cel veroordeeld.

1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20	
<i>L Hezelstraat</i>																												No. <i>39^a</i>											
<i>Winkel</i>																																							
6 NAAM EN VOORNAMEN VAN HET GEZINSHOOFD.												M.	V.	AANTEEKENINGEN.												O.	M.	P.											
<i>+ Minco David</i>														<i>gezin koopman</i>																									
<i>Titthausen Marinus</i>														<i>14 fabriek arb.</i>																									
<i>Basijens Jozef</i>														<i>gezin maach slachthuis</i>														<i>nr. 41.</i>											
<i>de Vries Hendrikus I</i>														<i>gezin slaakiair</i>																									

Woningkaart. Hendrika van Haren, echtgenote van Petrus Baaijens, woonde enige tijd, na het 'vertrek' van het gezin Minco, op nummer 39A. Haar naam staat ook op de woningkaart van nummer 41.

Elisabeth Lindeman was ook eigenaar geweest van de panden Smidstraat 20 en St. Stevenskerkhof 40. Op 12 juni 1943 stuurde de directeur van Bouw- en Woningtoezicht een lijst met panden naar Gemeentewerken, waarin ook deze panden werden vermeld. Het was een door ANBO opgestelde lijst van door *Grundstückverwaltung* geroofde panden van Joden die te koop werden aangeboden aan de gemeente. In een brief van 25 januari 1944 aan de Afdeling Financiën schreef wethouder Hondius: "Het perceel Smidstraat 20, waarboven een bouwvallig bovenhuis is gelegen, is een zeer leelijk winkelhuis (...). St. Stevenskerkhof 40 is een smerig bouwval, die zoo spoedig mogelijk moet worden verwijderd." Hij adviseerde aankoop voor sloop. Nog geen maand later werden de panden door het bombardement van februari 1944 zwaar beschadigd. De voorgenomen aankoop ging uiteindelijk niet door. In september 1944 maakte het gemeentebestuur weliswaar 10% van de aankoopsom als aanbetaling over, maar door en na de bevrijding werd van de koop afgezien.

Zoals eerder vermeld had **Diny Vrengel** de Minco's goed gekend. Begin 1949 startte ze samen met haar man Harry van Duuren de winkel 'Modern' (gordijnen, vitrages) in de oude zaak van Minco en

Lindeman aan de Lange Hezelstraat 41. Wat later gingen ze daar ook wonen. Nathan had hun het pand, waarover hij na enkele jaren met wat moeite weer de beschikking had gekregen, verkocht.

Links David Minco; rechterfoto: Harry van Duuren, Diny Vrengel en Eli Snabel en een ons onbekende jongen.

Lange Hezelstraat 41. Het gezin Minco had er een winkel. De foto is van na de oorlog, toen Diny Vrengel haar winkel 'Modern' in het oude pand van de familie Minco startte. Op nummer 41A de bakkerij van Wijers.

Nijmegen, net bevrijd; links achtereenvolgens de winkels van De Wit, Slagerij Van Dam, de gedeporteerde Minco en Lindeman en bakkerij Wijers.

GOVERNMENT OF PALESTINE
 حكومة فلسطين - ممسלת فلسطين (א"י)

DEPARTMENT OF MIGRATION
 دائرة الهجرة מחלקת העליה וההגירה

File No. Registration Serial No. H/512/46/C.S.

This is to certify that Nico MINCO

has/have been granted permission to remain in Palestine as an immigrant under the Immigration Ordinance, 1941

10th Dec 1946

[Signature]
 Assistant Commissioner for Migration
ASSISTANT SUPERINTENDENT OF POLICE
FRONTIER CONTROL
 HAIFA PORT. اشهد

قد صرح له / لهم بالبقاء في فلسطين كهاجر / مهاجرين بموجب قانون
 الهجرة لسنة 1941

1946

זאת לאשור שנתנה רשות

ל
 להשאר בפלשתינה (א"י) בתור מהגר בתוקף פקודת
 העליה משנת 1941.

1946

PALESTINE REVENUE MILLS
 29 05 1946
 0.0
 הכנסות המזרקות

M/45 G.P.P. 22702-8000-16.5.45

Nathan kreeg uiteindelijk op 23 november 1946 toestemming Palestina in te reizen